

Motion till riksdagen 2008/09:So13

**av Ylva Johansson m.fl. (s, mp, v)
med anledning av framst. 2008/09:RRS13**

Riksrevisionens styrelses framställning angående statens styrning av kvalitet i privat äldreomsorg

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om lagändringar så att alla avtal med privata utförare inom skattefinansierad vård och omsorg ska omfatta personalens rätt till meddelarskydd.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att grundlagsskydda personalens meddelarskydd inom all offentligt finansierad vård och omsorg.

Motivering

Kommunerna har enligt socialtjänstlagen ett huvudansvar för all offentligt finansierad äldreomsorg. Ansvaret gäller inte bara den verksamhet som drivs i egen regi utan även den vård som ges av privata eller andra utförare på uppdrag av kommunen. På all verksamhet ska ställas kravet att den ska vara av god kvalitet. Kommunerna har ett ansvar att ställa krav på och följa upp verksamheterna oavsett om de drivs i egen regi eller inte.

Riksrevisionen slår i sin granskningsrapport fast att varken regeringen, Socialstyrelsen eller länsstyrelserna fullt ut har tagit sitt ansvar att inom sina respektive verksamhetsområden skapa förutsättningar för god kvalitet och insyn i privat driven äldreomsorg som är skattefinansierad. Kritiken som riktas är allvarlig och mycket omfattande. Riksrevisionen pekar på att regeringen inte skaffat sig tillräcklig kunskap om äldreomsorgsmarknaden och inte tagit initiativ till att följa upp och utvärdera vilka konsekvenser gällande

Fel! Okänt namn på

regelverk har fått för möjligheten till kvalitet och insyn. Socialstyrelsen har för sin del inte tagit sitt uppföljningsansvar när det gäller entreprenadavtalens kvalitetskriterier, bl.a. har det varit oklart vilka av Socialstyrelsens föreskrifter som gäller både för offentliga och privata utförare och vilka som måste skrivas in i avtal. När det gäller länsstyrelsernas tillståndsgivning för privata utförare har den varit så bristfällig att god kvalitet inte har kunnat säkras, bl.a. har det funnits direkta brister i den formella granskningen samtidigt som kraven varierat över landet och tillsynen av tillståndshavare har i genomsnitt skett så sällan som vart femte år.

Sammantaget gör Riksrevisionen bedömningen att staten saknar nödvändig kunskap om konsekvenserna av de avtal som kommunerna sluter med privata utförare. Dessa avtal är av avgörande betydelse för kommunernas möjligheter att ställa krav på och följa upp verksamheten. Om regeringen och de statliga myndigheterna saknar kunskap om hur äldreomsorgsmarknaden fungerar finns risk för att reformer genomförs utan tillräckligt beslutsunderlag.

Med anledning av granskningsrapporten lägger Riksrevisionens styrelse fram tre förslag till riksdagen. För det första föreslår man att riksdagen ser över systemet med tillstånd för att bedriva privat äldreomsorg. För det andra föreslås att regeringen vidtar åtgärder angående anmälan om missförhållanden. Allvarliga missförhållanden ska i dag redovisas till den verksamhetsansvarige men föreslås i stället ske direkt till socialnämnden eller annan offentlig myndighet. För det tredje föreslås att Socialstyrelsens och länsstyrelsernas uppföljning av kvaliteten i den privata äldreomsorgen förbättras.

Vi stöder de förslag som lagts fram av Riksrevisionens styrelse men saknar förslag när det gäller personalens meddelarskydd hos privata utförare. Personalen är nyckeln till bra kvalitet i vård och omsorg. Personalens möjligheter att påtala missförhållanden är betydelsefullt för patientsäkerheten. Inom offentligt driven äldreomsorg har personalen en grundlagsskyddad rätt att påtala missförhållanden och prata med journalister. Arbetsgivaren är förbjuden att efterforska vem som har pratat med medier. Trots detta finns allt för många som drar sig för att berätta om fel och brister. På förslag av den socialdemokratiska regeringen infördes därför lex Sarah år 1999 som säger att alla anställda är skyldiga att påtala missförhållanden på arbetsplatsen. Även inom den privat drivna äldreomsorgen gäller lex Sarah. Anställda där har också meddelarfrihet, men den friheten är starkt begränsad eftersom den inte åtföljs av ett meddelarskydd. Den privata arbetsgivaren kan efterforska vem som har läckt till medier utan att begå lagbrott, och den anställde kan riskera repressalier. Det finns ett antal allvarliga exempel på att så också sker i verkligheten. En del kommuner har meddelarfriheten inskriven i avtalen med privata entreprenörer, men tyvärr saknar avtalen ofta en paragraf om meddelarskyddet. Det är också oklart vilken juridisk verkan en paragraf om meddelarfrihet och meddelarskydd har i förhållande till övrig lagstiftning som gäller privata företag. Enligt lagen om företagshemligheter får personal i privata företag inte röja information som kan skada företaget. Ett avtalat meddelarskydd är inte lika starkt som ett grundlagsskydd men är en viktig signal om att öppenhet ska råda. I Riksrevisionens granskningsrapport dras slutsatsen att det med

Fel! Okänt namn på

dagens regelverk måste vara svårt för personalen hos privata utförare att veta vilken rätt man har att uttrycka åsikter om sin arbetsplats.

Vi anser att de privat anställda som arbetar i skattefinansierad vård och omsorg ska ges motsvarande rätt som offentligt anställda har att yttra sig om förhållandena på sin arbetsplats. Det är en viktig patientsäkerhetsfråga. Kvaliteten i skattefinansierad vård och omsorg kan enligt vår mening inte vara en företagshemlighet.

Vi föreslår att riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag på lagändringar som innebär att alla avtal med privata utförare inom skattefinansierad vård och omsorg ska omfatta personalens rätt till meddelarskydd. Vi föreslår också att regeringen återkommer med förslag för att grundlagsskydda personalens meddelarskydd inom all offentligt finansierad vård och omsorg.

Stockholm den 12 februari 2009

Ylva Johansson (s)

Thomas Nihlén (mp)

Christer Engelhardt (s)

Marina Pettersson (s)

Catharina Bråkenhielm (s)

Ann Arleklo (s)

Elina Linna (v)

Lars U Granberg (s)

Lennart Axelsson (s)

Per Svedberg (s)

Eva Olofsson (v)